

Signaltjänsten under 1950-talet – 3

Text: C-G Simmons i Viken

Av hävd ingick i flygvapnets krigsdivisioner en markstyrka med bl a en signaltropp, innehållande en TMR.

1940-talets äldre materiel täckte inte aktuella behov. Inte heller fanns personal för att täcka krigsbehovet. Radikala grepp var påkallade.

□ *En återblick på tidigare markradionät kan vara lämpligt. Från 1931 utnyttjades flygkårens markradiostationer för att "överbringa tjänstemeddelanden i syfte att nedbringa skriftväxling och telefontrafik". Den inledda markradiotraffiken hade till början en blygsam omfattning.*

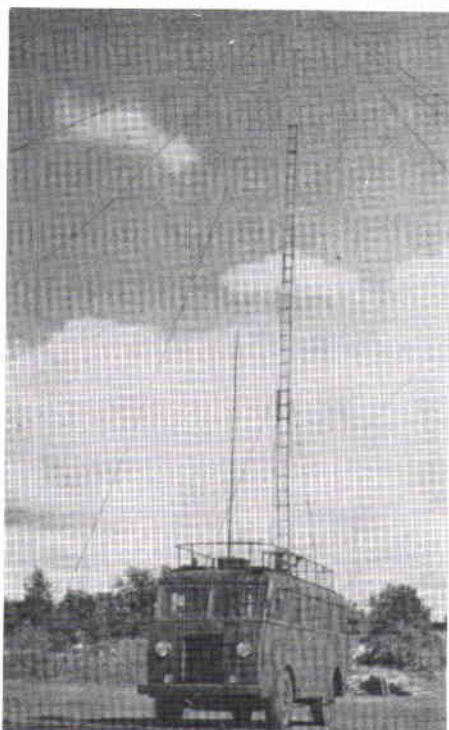
Vid sidan om vanliga tjänstemeddelanden utnyttjades markradionätet snart alltmer för flygsäkerhetstrafik, främst start- och landningsmeddelanden. Under 1940-talet växte väderlekstjänstens behov av att förmedla allt större textmassor. Radio blev en viktig reserv vid trådvbrott.

Markradionätet fogades alltmer in i flygvapnets signalsystem för överföring

av ett brett sortiment av tjänstemeddelanden. Men radions största begränsning var att all trafik utfördes med "hand-morse", även när trådfjärrskrift tillkommit. Reservsignalmedlet förmådde inte tillnärmelsevis att erbjuda en trafikkapacitet, som motsvarade trådfjärrskrift.

Varje flottilj var sedan gammalt utrustad med en fast markradio. För krigsförbanden disponerades bilburna radiostationer (tmr).

1940-talets Tmr VIII och Tmr IX anskaffades i relativt stort antal. De fyllde beredskapstidens behov, – men de blev för få, när flygvapnet växte ytterligare efter krigets slut.

TMR IX

nen drogs dessutom med stor brist på signalister. Rekryteringen var otillräcklig sedan CFV beslutat att hålla tillbaka signalisternas möjlighet till befordran.

När flygvapnet växte ut under 1940-talet blev bristen på signalister allt mer besvärande, alldeles särskilt för krigsorganisationen.

Nya motiv för medelsäskanden

Några år in på 1950-talet behövdes nya motiv för CFV medelsäskanden. Inom flygledningen utvärderades "Sveriges behov av luftförsvar". Vårt beroende av trådförbindelser konstaterades innebära risker eftersom de kunde förutsättas vara sannolika anfallsobjekt. Men CFV drog ingen slutsats av påståendet. Den skisserade förstärkningen av flygvapnet innefattade inte signalorganisationen.

FS/S tog sig då före att inleda en ingående granskning av de signalmedel, som syntes erforderliga. Detta arbete inriktades allra först på markradionätets praktiska möjligheter att ta över signaltrafik under

gen samma mängd och slag av trafik som tråd".

Stråvan att komma förbi begränsningarna förde in FS/S på tanken att "kombinera radiostationer": Till exempel borde en luftförsvarscentral och någon närbelägen flygbas kunna betjänas av en radiostation – och inte av två. Detta vore möjligt om signalorganen i flygdivisionerna fördes över till basförbanden. Detta skulle samtidigt ha den effekten att krigsförbandens rörlighet ökade.

Det sistnämnda var ett gångbart argument. CFV beslöt (1955) att all markradiomateriel med betjänande personal skulle i krigsorganisationen tilldelas vissa staber och basförband. Samtidigt öppnades vägen för att införa radiofjärrskrift.

Nya djärva grepp

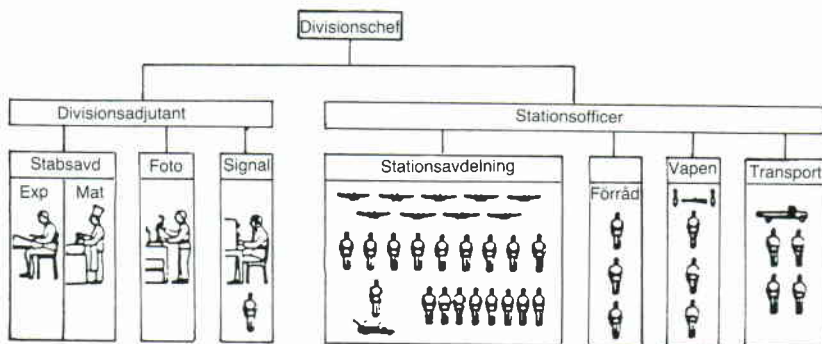
FS/S och KFF/ELR hoppades att befintliga fasta markstationer och transportabla radiostationer skulle kunna utnyttjas för radiofjärrskrift utan större förändringar. Tmr VIII var dock utesluten på grund av dess begränsade och föråldrade utrustning. Emellertid visade praktiska prov att helt ny radiomateriel erfordrades för radiofjärrskrift – jämte förutsedd radiofaksimil.

Den gällande planen för utbyggnad av flygbassystemet innebar att i krigsorganisationen erfordrades 5 gånger så många markradiostationer som i fred. Behovet av ny materiel blev enormt. Personalproblemen blev oöverstigliga. Nu fordrades djärva grepp!

Nytt markradionät

I februari 1957 lade FS/S fram sitt förslag till ett radikalt förändrat markradionät. Grundidén var att antalet radiostationer skulle vara lika i fred och krig. De bärande principerna bakom utformningen av ett nytt markradionät för flygvapnet skulle vara följande:

- *Huvudstation (HS)* i nätet skulle alltså var "CV radio" – i fred i Stockholm, i krig nära "CFV upl i högkvartret".
- *Understationer (US)* fördelade över landet så att varje regional stab, freds-

Divisionens markstyrka med signaltropp.

Krigsflygbaserna hade ännu en mycket begränsad organisation. I krigsflygförbanden (divisionerna) ingick en markstyrka med personal för stationstjänst och materielunderhåll. I divisionens markstyrka ingick en liten signaltropp med telefon- och radioutrustning jämte erforderlig signalpersonal.

Det säger sig självt att flygförbanden inte kunde vara särskilt rörliga genom sitt beroende av den egna markstyrkan, som ju var en förutsättning för flygverksamheten.

I TIFF nr 1/1988 nämndes att flygförvaltningen var noga med att utfärda anvisningar för underhållet. Det var gott och väl. Men kanske var 1940-talets ambition rörande profylaktiskt underhåll av telemateriel väl hög. Radiotelegrafisterna ansåg sig ha anledning att påstå att det tog dagar efter avslutad översyn av en markradiostation för att få den att åter fungera väl. . . – Längre fram upphörde allt sådant tal. Underhållet fungerade mycket väl.

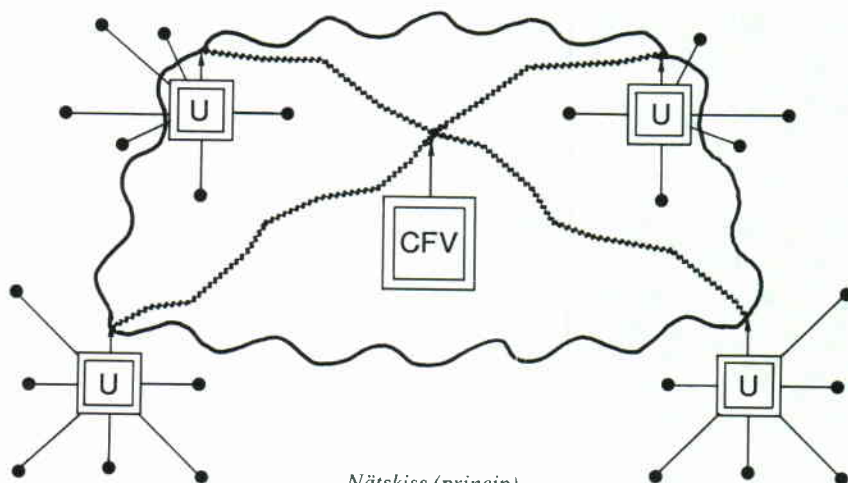
De civila radiotelegrafisterna var en stor tillgång. Med deras yrkesskicklighet utvecklades trafiken. Med deras medverkan höjdes standarden för de militära radiosignalisterna.

Men telegrafisterna räckte inte långt i krigsorganisationen. Signalorganisatio-

långvariga och mer omfattande trådavbrott. Det var uppenbart att radioorganisationen "under inga förhållanden" kunde ersätta trådfjärrskriften.

Under förutsättning att fjärrskrift, maskinkrypto jämte en del andra tekniska förbättringar på radiomaterielen kom till utförande borde emellertid läget förbättras. Om personalbristen samtidigt kunde undanröjas skulle – enligt FS/S mening – radionätet kunna förmedla "huvudsakli-

NÄTSKISS

Nätsskiss (princip).

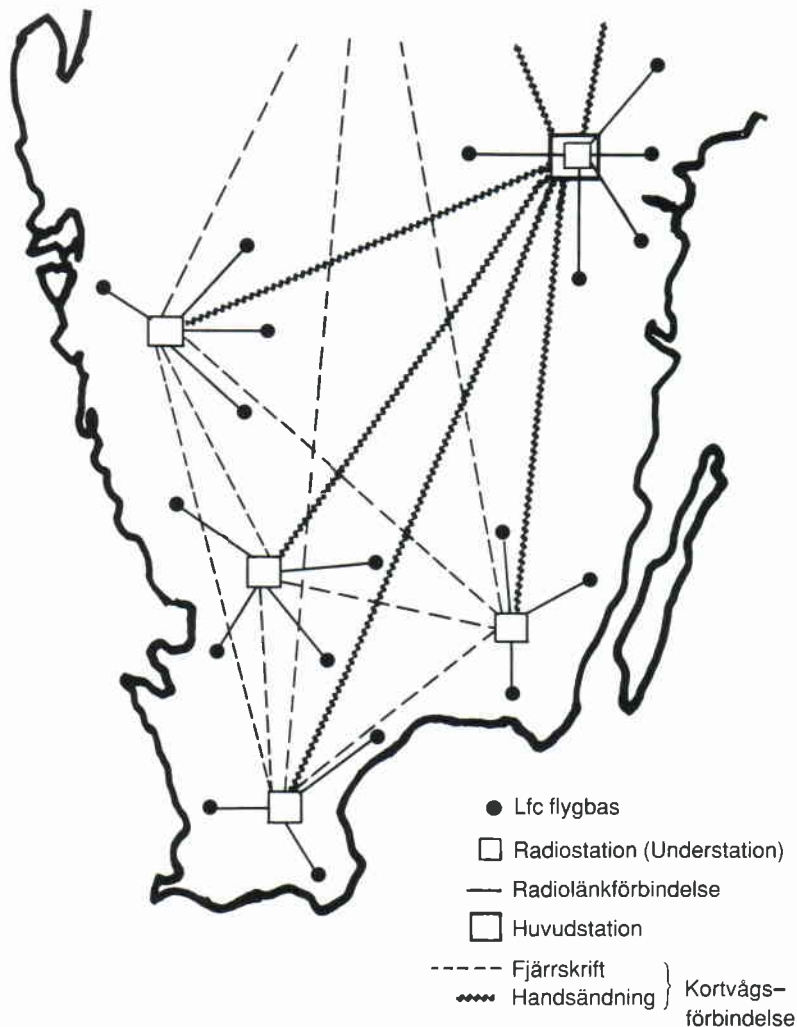
flottilj och flygbas kunde betjänas – varvid varje US skulle dimensioneras för maximalt 8 "abonnenter".

- Fasta markradiostationerna vid flottiljerna skulle utgå.
- *Radiofjärrskrift* skulle införas för nätets högrafikriktningar (från och till HS) med kapacitet för att kunna vara reserv får trådfjärrskrift.
- *Handsändning* för flygsäkerhetstrafik direkt mellan US – d v s oförändrat.
- *Abonentanslutning* medelst radiolänk, vanligen ett "hopp" – och skild från radiolänknätet.

Till förslaget fogade FS/S de viktigaste konsekvenserna av en så omfattande omändring av markradionätet. De mest påtagliga fördelarna och nackdelarna redovisades (den 21 febr 1957) sålunda:

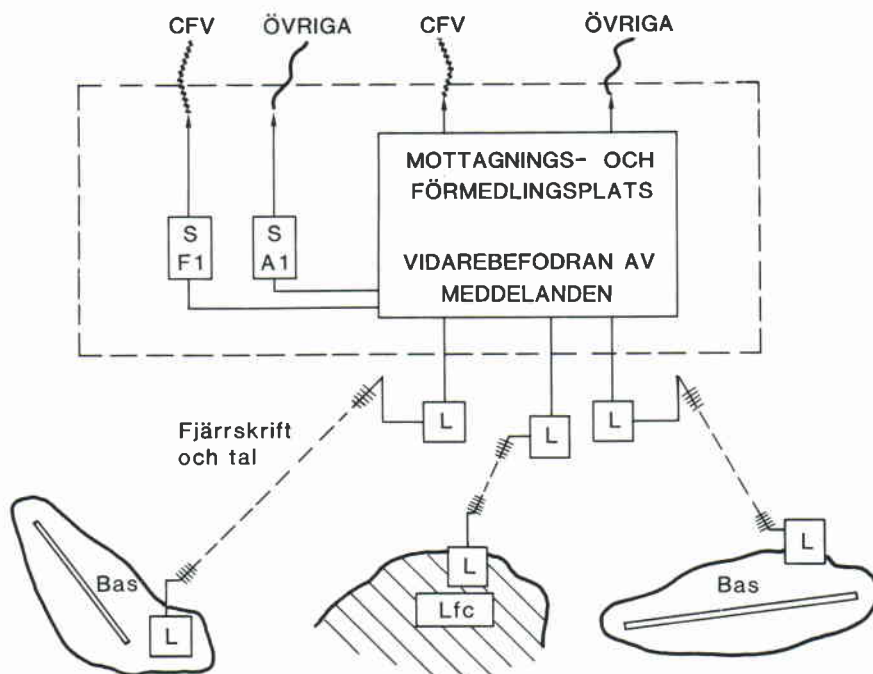
a. *Nackdelar:*

- 1) En enda utslagen understation medför radiomässig isolering (KV-LV) av flera flygbaser – (Radio och komplement till och reserv för tråd och länk. Lämplig placering och skydd minskar risken för bortfall).
- 2) Vissa i fred använda radiostationer komma att ligga skilda från flj. (Erfarenheterna från Hagshult och Rommeled dock rel gynnsamma).
- 3) Svårigheter att t v erhålla medel för erforderliga fortifikatoriska anläggningar. – (Planering kan delvis ske med hänsyn härtill. Nya anläggningar bli erforderliga vid en nödvändig "atomspredning" även inom ramen för nuvarande radioorganisation).

Nätsskiss (exempel).

UNDERSTATION MED ABONNENTER – FUNKTION

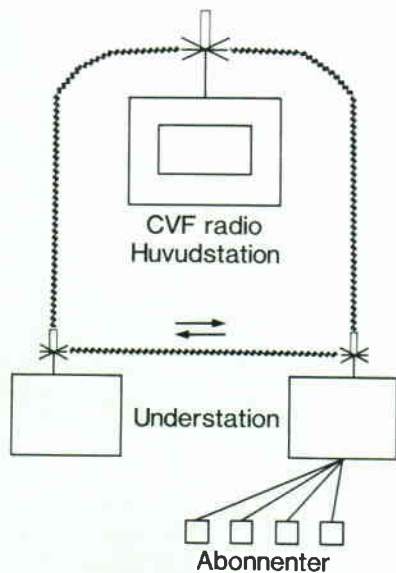
US (princip).

I början av 1950-talet debatterades försvarets "centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning" livligt. 1953 fanns på vissa håll uttalade tankar på att slå samman försvarsgrensförvaltningarna m m till ett enda ämbetsverk. CFV agerade kraftfullt för att få behålla flygförvaltningen inom flygvapnets organisation.

Personligen tjänstgjorde jag några år senare i FÖD för en särskild utredning. Tog då upp frågan om försvarsgrensförvaltning och föreslog en sammanslagning av stab och förvaltning. I min skisserade organisationen skulle till avdelnings- och byråchefer (etc) utses officerare eller tekniker etc med hänsyn till uppgiftens väsentliga innebörd. Som assistent (stf chef) skulle vid många organisationsenheter utses tekniker om chefen var officer och vice versa.

1953 blev KFF kvar i flygvapnet, med denna organisation, som delvis berörts i min artikel i TIFF nr 1/1988.

C-G Simmons

Radionätet (Signal F).

b. Fördelar:

- 1) Hög krigsberedskap (flertalet radiostationer bemannade redan under fred och med där krigsplacerad personal).
- 2) Fler välkvalificerade telegrafister vid varje radiostation.
- 3) Totala behovet av signalister i krigsorg minskar. Inget sysselsättningsproblem i fred vid utbyggd organisation.
- 4) Avsevärt mindre materiemängd än om nuvarande organisation bibehålles. Minskade kostnader för nyanskaffning, underhåll och ersättning. (Gäller såväl radio- som fjärrskriftmateriel).
- 5) Radioorganisationen i förväg anpassad till ett ev framtida delvis rörligt baseringssystem (fpl med extremt korta start och landningssträckor).

FS/S hade i samarbete med KFF/ELR beräknat utbyggnadstiden för HS och 18 US till 5-6 år. Därefter erfordrades en komplettering med högst 8 US, beroende på hur CFV flygbasplan skulle komma att genomföras.

Stora kostnadsbesparingar blev möjliga vid ett snabbt genomförande av den lagda planen. Bland annat skulle den inledda projekteringen av en helt ny "tmr" kunna avbrytas och anskaffning av dyra fordon inhiberas.

CFV fastställde *Radioplan 1956*. Byggstart skulle ske redan samma år (1957). Första etappen skulle vara klar senast 1962.

Uteblivna medel för de erforderliga byggnaderna försenade emellertid genomförandet av radioplanen. Det nya radionätets första US togs i drift först 1962 - och då beräknades första etappen vara klar omkring 1966.

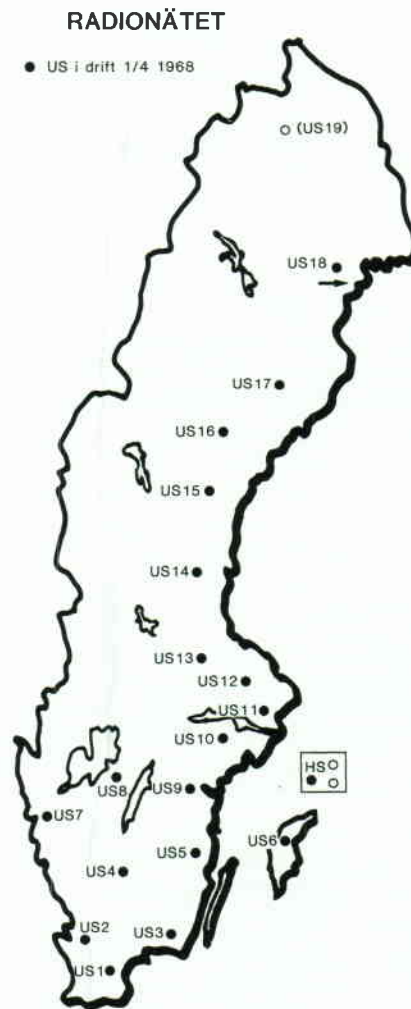
Telematerielunderhåll

Med avseende på underhållet av telematerielen inom flygvapnet kan nämnas att underhållstjänsten i krig utreddes inom flygledningen under 1958. Där behandlades telematerielen styvmoderligt.

Det lagda förslaget kritiserades hårt av FS/S: "Det moderna krigets allt mer ökande beroende av fungerande telemateriel samt dennas därmed höga prioritet från bekämpningssynpunkt och i övrigt stora komplicitet borde ha ägnats större uppmärksamhet av utredningen".

FS/S tillade att "det synes som telematerielen skulle ha blivit mindre styvmoderligt behandlad om sakkunskap ur EL ingått i utredningen".

Författaren känner icke reaktionerna på detta uttalande. Men det kan konstateras att underhållet av det nya markradionätet förbereddes mycket noga. ■

Radionätet 1968-04-01.

